ועבר על דעת הנותן וגם ההקדש לא חל וה״ג כיון שעברת על דברי המת המתנה אינה מתנה והחזרה אינה חזרה כי התם דמתנה בטילה וגם ההקדש לא נתפס. ומיהו לא דמו להתם פרים ליה בהדיא ואינן לפניך אלא ע״מ אינו ואיכא בו אבל הכא סתמא קיימיב ליה ליונתן ולא פירש ע״מ שתהנה בהן אתה ולא בני הלוך לגמרי יהב ליה לעשות בה כרצונו והיינו דקאמר ליה כשם שאי אתה יכול להחזיר מה שמכרתי להתם מיהא מודית לי דהא ע״מ ליהנות אני בהן נתנם לי אי אתה יכול להחזיר מה שהחזרתי דבע״כ אין מתנה לחצאין דאם איני יכול ליתנה לבניו א״כ גם אני בעצמי איני יכול ליהנות בהן כדאמר גבי מעשה בית חורון דכיון דנתנה לו ליהנות ע״מ שלא יקדיש לא הוי מתנה כלל ה״נ אם איתא דלדעת כן עשה שלא יהא לי רשות ליתן לבניו או לכל מי שאראה א״כ גם אני לא אוכל למכור לאחרים או להקדיש אלא מאי אית לך למימר אמאי הויא מכירתי מכירה והקדשי הקדש משום דלא פירש מידי וה״נ גבי חזרה הא לא פירש מידי אבל גבי מעשה בית חורון כיון דפירש פירש ושמאי לא הוה דייק מעיקרא אמכירה ואהקדש דמכר יהונתן והקדיש: **הטיח עלי.** כמו הטיח דברים כלפי מעלה (תענית דף כה.). כלומר השיבני דרך בזיון ונלחני ומלתא דבדיחותא הוא: **והוא סבור.** שמאי כדפרישית לעיל כן נראה בעיני. וי״מ דליונתן קאי שמכר והקדיש תחלה ולא רצה להחזיר לבניו ולא נהירא. ואיכא ספרים דכתב בהו [ה] מעיקרא סבר: **והיה משיח אם בנו.** והיה חפץ לזמן את אביו לסעודתו: **ואינן לפניך.** ובמסכת נדרים [מח.] מתרצינן אפי׳ היכא דקא אמר ליה הרי הן לפניך ויבא אבא ויאכל עמנו נמי מייבי ואפ״ה לא הויא מתנה דמ״מ מוכיח דבשביל שיאכל אביו הוא עושה ולא נתכוין לתת לו מתנה גמורה וקאמרינן התם דכללא דסיפא קאתי לאתויי דקתני כל מתנה שאינה כו׳: **ויהא עון תלוי בו׳.** שעל ידי שאני מקבל מתנה שלך והיא שאינה מתנה נמצאתם חוטאין ונהנה זה משל זה וקעבריתו אלא יחל [במדבר ל:]: הכי גרסינן **אמרו חכמים כל מתנה שאינה שאם הקדישה מוקדשת אינה מתנה.** כלומר כל מתנה שאין דין זה נוהג בה שתהא מוקדשת אם הקדישה אינה מתנה הויא וגילה דעתו שע״מ כן נתנה לו שלא יקדישנה. ולעיל נמי גבי ההוא שכתב נכסיו ליהונתן כיון שלא היה בנו נוהג כשורה ע״מ שלא יחזיר לבניו נתן לו ויונתן סבר כיון דסתמא יהב הויא מתנה לעשות בה ככל אשר יחפוץ: **ראויס שאשרה.** אלא שעון הדור גורס ואין הדור ראוי לכך: **שסעמוד להם חמה ביהושע.** ולמשה נמי עמדה חמה דנפקא לן במסכת ע״ז (דף כה.) אחל [דברים ב] אחל [יהושע ג] אלא משום דאין חשובין כל כך כמשה תלאן ביהושע: **גמרא.** סברת המשניות כעין שאנו מפרשין עליהן לא שנו כו׳ חסורי מחסרא כו׳: **הלכה.** הלכה למשה מסיני: **הגדות.** מדרשי פסוק כגון תנחומא וב״ר ויקרא רבה: **דקדוקי סורה.** וי״ו דוחה לכם הטמא (ויקרא יא) דמרבינן מיניה[ו] דס השרץ: **דקדוקי סופרים.** כגון גזירות שגזרו חכמים שלא יבא לידי איסור תורה: **וקלים וחמורים.** שאדם דן מעצמו: **גזירות שוות.** כגון יליף קיחה קיחה משדה עפרון (קדושין דף ב.): **תקופות.** מולד הלבנה: **וגימטריאות.** כגון אנכי [שמות כ] אנא נפשי כתבית יהבית ירט [במדבר כב] ירשה ראתה נטתה (שבת דף קה.): **ומשלות כובסין.** צורך יש בה ללמוד דברי תורה כדכתיב (קהלת יב) תקן משלים הרבה וכתיב להבין משל ומליצה (משלי א): **שיחת שדים.** להשביעם ונפקא מינה לעשות קמיע לרפואה: **ושיחת דקלים.** שבני אדם רגילים לדבר על הדקלים כדכתיב בשלמה וידבר על העצים (מלכים א ד): **ושיחת מלאכי השרת.** להשביעם: **מעשה מרכבה.** שביחזקאל [א]: **הויות דאביי ורבא.** שהקשו משניות וברייתות טובא ותירלוס: **להגחיל אוהבי יש.** ועולמות [ו] וכל כך למה כי אוצרותיהם מלאים כל טוב דברי תורה וחכמה: **גדול שבכולם על אחת כמה וכמה.** להבין דבר מתוך דבר יותר ויותר: **מתני׳ האומר זה בני נאמן.** בגמרא מפרש למאי הלכתא: **זה אחי אינו נאמן.** להוריש עם אחיו שהרי אינן מכירין אותו כדמפרש בגמרא [קלה.]: **ויטול עמו בחלקו.** כגון אם שניים הן לבד הספק ויש להן לחלוק ג׳ שדות זה נוטל שדה ומחצה וזה נוטל שדה ומחצה ונותן זה המעיד על אחיו הספק שהוא אחיו החצי שדה דהכי קאמר ליה ודאי אחי אתה ויש לך ליטול שדה אחת מן השלש וחצי השדה שיש לי מחלקך אתן לך וחצי האחר ביד אחי הוא הבא לך ראיה וטול: **מת.** הספק: **יחזרו הנכסים.** שנתן לו מחלקו: **למקומן.** כלומר למי שנתנם לו אבל שאר אחין אין יורשים עמו דאמר להו האי הרי החזקתם בנחלה הראויה לו לספק מאביהן אותה טלו לכם שהרי לא מחל לכם חלקו ואכתי על השתא בתורת גזל ישנה בידכם ועתה תירשו אותו חלק מן הדין וגם אני אירש חלקי שנתתי לו כמו כן דנמצינו כולנו שוין בנחלתו: **נפלה לו ירושה.** לספק בחייו ממקום אחר או קנה נכסים ועכשיו מת יירשו אחיו של מעיד עמו דהא קא מודי להו שאחיהם הוא: **גמ׳** ליורשו

כל מתנה שאינה שאם הקדישה מוקדשת בו׳. ואם תאמר דאמר לקמן בפירקין (דף קלז:) הא לך אתרוג במתנה ע״מ שתחזירהו לי החזירו יצא אע״פ שלא היה יכול להקדישו דכיון דאמר לי מידי דחזי לי קאמר כדקאמר לקמן ויש לומר דהתם יכול להקדישו כל זמן שהוא בידו שלא יהנו אחרים ממנו[א] אבל הכא לא היה יכול להקדישו כלל ולר״י נראה דלא תליא מתנה בהקדש דאפילו אינו יכול להקדיש הויא מתנה והכי פי׳ כל מתנה שאינה כו׳ כלומר שגרועה כזאת שלא נתנה אלא ע״מ שיאכל אביו ולאו דוקא נקט שאם הקדישה אינה מקודשת שהרי לא היה יכול לעשות ממנה כלום ולא נתנה כלל אלא ע״מ שיאכל אביו כדאמרי׳ בנדרים (דף מח.) לחד ליפנא דסעודתו מוכחת עליו ולא נקט שאם הקדישה אלא משום דמעשה הכי הוה אי להוה ליפנא דמפרש [התם][ב] משום דויתור אסור במודר הנאה ובעלמא אע״פ שאינו יכול להקדישה הויא מתנה וכן משמע בירושלמי דקאמר אהיא דכל מתנה שאינה שאם הקדישה כו׳ ר׳ ירמיה בעי מעתה אין אדם נותן מתנה לחבירו על מנת שלא יקדישנה כו׳ וקאמר [ג] במתני׳ כל מתנה שהיא כמעשה בית חורון שהיתה בה ערמה אינה מתנה: ליורשו

אם לאו אי אתה יכול להוציא מה שהחזרתי אמר הטיח עלי בן עוזיאל הטיח עלי בן עוזיאל [ד] מעיקרא מאי סבר משום מעשה דבית חורון דתנן [ה] מעשה בבית חורון באחד שהיה אביו מודר הימנו הנאה והיה משיא בנו ואמר לחבירו הרי חצר וסעודה נתונין לך במתנה ואינן לפניך [אלא כדי][ו] שיבא אבא ויאכל עמנו בסעודה אמר לו אם שלי הן הרי הן מוקדשין לשמים אמר לו לא נתתי לך את שלי שתקדישם לשמים אמר לו לא נתת לי את שלך אלא שתהא אתה ואביך אוכלין ושותין ומרצין זה לזה ויהא עון תלוי בראשו אמרו חכמים [ז]כל מתנה שאינה שאם הקדישה מוקדשת אינה מתנה: [ח]תנו רבנן שמונים תלמידים היו לו להלל הזקן שלשים מהן ראוים שתשרה עליהן שכינה [ט]כמשה רבינו שלשים מהן ראוים שתעמוד להן חמה כיהושע בן נון עשרים בינוניים גדול שבכולן יונתן בן עוזיאל קטן שבכולן רבן יוחנן בן זכאי אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הניח מקרא ומשנה גמרא הלכות ואגדות דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים וקלין וחמורין וגזרות שוות ותקופות וגמטריאות ומשלות כובסים ומשלות שועלים שיחת שדים ושיחת דקלים ושיחת מלאכי השרת ודבר גדול ודבר קטן דבר גדול מעשה מרכבה ודבר קטן הויות דאביי ורבא לקיים מה שנאמר [ז]להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא וכי מאחר דקטן שבכולם כן גדול שבכולם על אחת כמה וכמה אמרו עליו על יונתן בן עוזיאל בשעה שיושב ועוסק בתורה כל עוף שפורח עליו נשרף: **מתני׳ [ח]האומר זה בני נאמן זה אחי אינו נאמן [ט]ויטול עמו בחלקו מת יחזרו נכסים למקומן נפלו לו נכסים ממקום אחר יירשו אחיו עמו: **גמ׳** זה בני נאמן למאי הלכתא אמר רב יהודה אמר שמואל ליורשו [י]ולפטור את אשתו מן היבום ליורשו**

קכג א מיי׳ פ״ז מהלכות נדרים הל׳ טז סמג לאוין רמב טוש״ע יו״ד סי׳ רכא סעיף ט:

קכד ב מיי׳ פ״ד מהל׳ נחלות הל׳ ו סמג עשין לו טוש״ע חו״מ סי׳ רעט סעיף ו:

קכה ג מיי׳ שם הל׳ ח וסמג שם טוש״ע חו״מ סי׳ רפ סעיף כ:

קכו ד מיי׳ פ״ג מהלכות יסוד הל׳ ו סמג עשין נא טוש״ע אה״ע סי׳ קנו סעיף ו:

תורה אור השלם

1 לְהַנְחִיל אֹהֲבַי יֵשׁ וְאֹצְרֹתֵיהֶם אֲמַלֵּא:
משלי ח כא

מוסף תוספות

א. דמ״מ לשעתה מתנה היא. כ״ן נדרים מח.

רבינו גרשום

ואם אין אתה יכול להוציא מה שמכרתי והקדשתי משום דממון שלי הוא דלהכי מכרתי והקדשתי תחלה בדי שתהא מוחזקת המתנה בידי כך אינך יכול להחזיר מה שנתתי להם דמאחר שהייתי מוחזק מה שנתתי להם משלי נתתי ולא משל אביהן ולא עבדתי על דעת הנותן דכי היכי דהקדשתי ומכרתי משלי ה״נ החזרתי משלי: הטיח עלי. כלומר נצחני יונתן בן עוזיאל; מעיקרא מאי סבר. הכי בעי מאי שנא מכר והקדיש קודם שהחזיר. משום דחשש למעשה בית חורון: ויהא עון ביטול הנדר דכתיב לא יחל דברו: אמרו חכמים כל מתנה שאינה שאם הקדישה מוקדשת אינה מתנה. וה״נ הכי סבירא ליה ליונתן בן עוזיאל אי הממון שלי שאני יכול למוכרן ולהקדישן כך מה שאני מחזיר משלי אני מחזיר להכי מכר והקדיש תחלה בדי שתהא מוחזקת בידו המתנה: גדול שבכולם. שבבינונים: תלמוד. זו הלכה: הלכות. אלו ברייתא כגון ספרי דקדוקי תורה. כגון חסרות ויתרות ומסורות: דקדוקי סופרים. כל חשבון שמנו חכמים כגון חמש עשרה נשים פוטרות כו׳ וחשבון השניות וכגון חמשה דברים נאמרו בנבלת עוף טהור: שיחת שדים. שהיה יודע ללוחשן ולהשביענן בשם: ושיחת דקלים. שהיה יודע ללחוש דבר שתתמלא השדה דקלים ושיתעקרו: ושיחת מלאכי השרת. שהיה יודע להשביענן בשם: הויות דאביי ורבא. היו יכולין לתרצן: **פים׳** האומר זה בני. נאמן לפטור את אשתו מן היבום כדמפר׳ בגמ׳: זה אחי אינו נאמן. שאם היו ר׳ אחין ובא אחד ממדינת הים ואמר אחים אנחנו ואמר אחד מן האחים אני מכיר שאחינו הוא ויטול עמנו בנחלה אינו נאמן הואיל ושאר אחים אינם מכירים אותו לא ימעט להם בנחלה שלא יהיו מצמצמין לו מנחלתן. אבל אותו שמכירו ומודה שאחיו הוא יטול עמו בחלקו חצי: ואם מת. בלא יורש אותו אח שבא: יחזרו הנכסים למקומן. לזה האח בלבד שנתן לו חלקו: נפלו לו נכסים ממקום אחר. לאותו אח שבא ומת: יירשו אחיו עמו עם זה שהודה בו שהוא אחיהן הואיל והוא מודה שאחיהן היה: למאי הלכתא. קא תני האומר זה בני נאמן:

מסורת הש״ס

א) נדרים מח., ב) רש״ל, ג) סוכה כח., ד) [עי׳ סנהדרין יא. שרש״ל מומק זמן], ה) פירוש והיא היא. רש״ל, ו) [מעילה יח.], ז) [שלמות כמנין ש״ר. רש״ל], ח) [דף מח:],

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ בן עוזיאל (מעיקרא מאי סבר) תא״מ וז״ב ס״א וכן פי׳ רש״ס והוא סבר: (ב) תוס׳ ד״ה כל וכו׳ וקאמר כיני מתניתין:

מוסף רש״י

ויהא עון תלוי בראשו. שיהא אביו המודר הנאה אוכל על ידו (נדרים מח.). **כל מתנה שאינה שאם הקדישה מוקדשת.** שאינה כל כך גרשות המקבל, שאם הקדישם אינה מוקדשת, אינה מתנה (שם). ומשנה. כגון משנה וברייתא של ששה סדרים (סוכה כח.). גמרא. זו היא סבלת שהיו התנאים אמוראים מלקדקים בדברי הראשונים המתומים לפרשם ולימן בהם טעם, כמו שעשו האמוראים אחר התנאים, שפירשו דברי התנאים שלפניהן וקבעו בהן גמרא, ואותו דיוק שבימי התנאים נקרא הש״ס (שם). **הלכות.** הלכה למשה מסיני, כגון גוד ולבוד וזופן ועקומה חלילן ממילין עשר נטיעות ערבה וניסוך המים (שם). דקדוקי **תורה.** ריבוי לוחות שבאין לדרוש בהן ריבויים ומעוטים, כגון האזרח להוציא הגשים, שדקדקה התורה בלשונה לכתוב אות יתירה לגמד (שם). **ודקדוקי סופרים.** שהוסיפו לדקדק אחר מעשה הבריות ולהחמיר ולעשות סיג ולחוצים לתורה וגזרו גזרות להרחיק את האדם מן העבירה, ולכותבה בבכורות (ל:) גר הבא לקבל תורה עליו חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו, ר׳ יוסי אומר אפילו דקדוק אחד מדקדוקי סופרים (שם). **וקלין וחמורין.** דברים הנלמדין בק״ו, שניתנו לדון מעצמן בכל אדם ולא פירשו בלוס בסיני (שם). **וגזרות שוות.** דברים הנלמדין בג״ש (שם). **ותקופות.** מהנון היונך תמה ובכנה (שם). **וגמטריאות.** דברים הנלמדין בגלשון גימטריא, כגון שאך (ירמיה כה) בכל בא״ת ב״ש, כשדים, לב קמי (שם נא) בא״ת ב״ש, שהדה מנון בא״ט ב״ח, וכן לפי מנין האותיות, כגון אתם גזירות שלשים יום, מקדוש יהיה, יהי״ה בגימטריא שלשים הוו (סוכה כה.). **ומשלות כובסים ומשלות שועלים.** שיהו קדמונים לתת אמתלא לתוכחתם ומולין אותן בכוכסים ובשועלים כגון (סנהדרין לט.) מאזני לדק אבנות אבני בוסר (סוכה כח.). **שיחת שדים ושיחת דקלים ושיחת מלאכי השרת.** לא ידענא מאי היא (שם). **הויות דאביי ורבא.** כל איכעיא להו לאביי ורבא הוה מסקינא להו ובטלון נמן את לבו ונתן בהן טעם וכימי אמוראים נמתמו (שם). **כל עוף שפורח עליו נשרף.** שהיו מלאכי השרת מתקבצין שביביו לשמוע דברי תורה מפיו (שם).

ליורשו פשיטא. דאנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס לא (ג) יהא נאמן אע"ג דלענין בכורה נאמן היינו משום דראוי ליורשו שהרי בידוע שהוא בנו[א] אבל הכא דלא ידענן אם הוא ראוי ליורשו או לא אינו נאמן: **הואיל** ובידו לגרשה. אע"ג דהאי מגו לא חשיבא שאם היה מגרשה היה פוסלה מן הכהונה והשתא שאומר זה בני לא פסיל לה[ב] מ"מ חשיב מגו לפטרה מיבם[ג]: **אזל** ליה הואיל דרב יוסף. ולא אמרינן הואיל ובידו לגרשה דס"ד השתא דאין נאמן לומר גרשתי אשתי ומ"ת א"כ מ"ט דמתני' דזה בני נאמן וי"ל דדוקא לענין שאמר גרשתי לא אמר מגו הואיל ובידו לגרשה משום דאם אינה דגרשה אית לה קלא ולכך אינו נאמן אבל זה בני נאמן במגו דהואיל ובידו לגרשה דיכול להיות שיש לו בן ואין ידוע לעולם:

למפרע אין נאמן. תימה דמאי קמ"ל פשיטא דאין נאמן לומר למפרע גרשתי אשתי שאם היה נאמן מה הועילו חכמים בתקנה שתקנו זמן בגיטין שלא יחפה על בת אחותו אם תזנה תחתיו (גיטין דף יח.) דלעולם יחפה שיאמר גרשתיה קודם הזנות ויהיה נאמן בשלמא למ"ד בסמוך דלא פלגינן דבורא אתי שפיר דאצטריך לאשמועינן דאפי' מכאן ולהבא אין נאמן כשאומר גרשתי מקודם אבל למ"ד פלגינן דבורא ונאמן מכאן ולהבא אלא למפרע דוקא אין נאמן קשה דמלתא דפשיטא היא:

פלוני בא על אשתי. מילתיה דרבא היא בפ"ק דסנהדרין (דף י. ושם) וקאמר התם מהו דתימא אדם קרוב אצל עצמו אמרינן אבל אצל אשתו לא אמר קמ"ל וקשה לה"ר חיים דפשיטא הוא דאדם קרוב אצל אשתו כדתנן בזה בורר (שם דף מ:)[ד] ויש לומר דאף על גב דפסול לעדות הוא להעיד על אשתו כשאומר פלוני בא על אשתי הוה אמינא מתוך שנאמן על פלוני נאמן נמי עליה[ה]: מזיל

ליורשו פשיטא לפטור את אשתו מן היבום אצטריכא ליה הא נמי תנינא [ו]מי שאמר בשעת מיתתו יש לי בנים נאמן [ז]יש לי אחים אינו נאמן בנים אינו נאמן התם דלא מוחזק לן באח הכא [ח]אף על גב דמוחזק ליה באח אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל מפני מה אמרו זה בני נאמן הואיל ובעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן [ט]א"ר יוסף מריה דאברהם תלי תניא בדלא תניא אלא אי אתמר הכי איתמר [י] א"ר יהודה אמר שמואל מפני מה אמרו זה בני נאמן הואיל ובידו לגרשה אמר רב יוסף השתא דאמרת אמרינן הואיל בעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן הואיל ובידו לגרשה [כ]כי אתא רב יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן בעל שאמר גרשתי את אשתי [כא]אינו נאמן [כב]מנפח רב ששת בידיה אזל ליה הואיל דרב יוסף איני והא [כג]א"ר חייא בר אבין אמר רבי יוחנן בעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן לא קשיא כאן למפרע כאן להבא איבעיא להו אמר למפרע מהו להימוניה להבא מי פלגינן דבורא או לא פלגינן דבורא רב מארי ורב זביד חד אמר פלגינן וחד אמר לא פלגינן מאי שנא מדרבא [כד]דאמר רבא [כה]איש פלוני בא על אשתי הוא ואחר מצטרפין להורגו להורגו ולא להורגה בתרי גופי פלגינן בחד גופא לא פלגינן

ההוא

(דף כ. [דברים כא]) בצריך היכרא ואוקמינן דהאב נאמן אפילו לנכסים הבאים לאחר מיכן אי נמי שנפלו לו כשהוא גוסס ה"מ גבי חלק בכורה דידענן שהוא בנו אך אינו ידוע אם בכור הוא אם לאו ואתא קרא למימר דכיון דידענן דבנו הוא נאמן לומר בכורי הוא אבל היכא דלא ידענן אי בנו הוא או לאו לא מהימנינן ליה אלא לנכסים שיש לו עכשיו משום דאיכא למימר מגו: **לפטור אשתו מן היבום אצטריכא ליה.** למתניתין למיתני האומר זה בני נאמן דסד"א לא תנשא לשוק בלא חליצה כדלקמן: **הא נמי תנינא.** בקדושין פרק האומר: **בשעת מיתתו.** אורחא דמלתא נקט: **יש לי בנים.** ואין אשתו זקוקה ליבם נאמן ותנשא לשוק. ולקמיה מוקי לה בדלא מוחזק לן לא באחי ולא בבני: **יש לי אחין.** וזקוקה ליבם: **אינו נאמן.** לאסרה וטעמא מפרש' לקמיה: ומשני **התם דלא מוחזק לן.** האי גברא בשעת מיתה לא באחי ולא בבני וקיימא הך אתתא בחזקת שאינה זקוקה ליבם דספק ספיקא הוא שמא יש לו בנים ואת"ל אין לו שמא גם אחין אין לו ומותרת לשוק דהכי מוקמי' לה התם בקדושין [סד.] משום דבעי לאוקמה אפי' כר' נתן דאמר נאמן לאסרה שאם אמר יש לי אחין נאמן והיא דר' נתן מוקמינן לה התם במוחזק לן דאית ליה אחי ולא מוחזק לן בבני אבל מתני' דהתם דקתני יש לי בנים נאמן יש לי אחים אינו נאמן בדלא מוחזק לן לא באחי ולא בבני כדפרישית הלכך אמר יש לי בנים לאחזקה קמייתא הוא דמוקי לה הלכך לא נאמן וא"מ דאפי' אי אתי אח לאחר מכאן ואמר אחוהי דמיתגא הוינא [כו] לא כל כמיניה דאהני דבוריה [לאחזוקי] לאחזקה אמר יש לי אחין ואין לי בנים לאו כל כמיניה דמפיק לה מחזקה: **הכא.** אתי לאשמועינן דאע"ג דמוחזק לן בגויה דאית ליה אחי חזקה בעלמא [כז]בלא עדים אפ"ה אי אמר זה בני נאמן לפטרה מיבום וכדמפרש טעמא לקמן מגו דאי בעי פטר לה בגט והלכך מה לו לשקר דסד"א לא אתי מה לי לשקר ומרע ליה לאחזקה קמ"ל נאמן. והאי דקתני זה בני נאמן ה"ה דאי אמר יש לי בנים נאמן להתירה אלא משום סיפא אצטריך ליה למיתני זה אחי אינו נאמן לאשמועינן דלתת לו מחלקו הוא נאמן ולא לירש עם שאר אחין תנא נמי רישא זה בני ומיהו סיפא דקתני זה אחי אינו נאמן לא בהיתר ולא באיסור של שוק מיירי דהא ודאי אפי' שתק אסורה כיון דמוחזק לן באחי ולא בבני אלא לענין לירש עם אחיו קאמר דאינו נאמן א"ר איכא למימר דהכי קאמר האומר זה בני נאמן ואע"ג דמוחזק לן באחי זה אחי אינו נאמן לאסרה אם היא בחזקת מותרת כגון דלא מוחזק לן לא באחי ולא בבני: **הואיל ובעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן.** והלכך מגו דאי בעי אמר גרשתי ותפטר מהיבום כי אמר נמי יש לי בנים נאמן. וטעמא דבעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן היינו משום דאי בעי מגרש לה השתא בפנינו: **א"ר יוסף מריה דאברהם תלי.** רב יוסף חלה ושכח תלמודו כדאמרי' במסכת נדרים (דף מא.) ושמועות ששמע מרב יהודה רבו קודם חליו ועכשיו מתקשה בהן היה נותן אל לבו ותמה אם שמע כן והיה מתרגלן מדעתו וה"ק רבש"ע אפשר ששמעתי מרב יהודה שיטוי גדול כזה דתלי תניא המשנה דקתני זה בני נאמן תולה טעמא בדלא תניא בדבר שאינו במשנה ובברייתא הך דבעל שאמר גרשתי את אשתי דמימרא בעלמא היא וגם היא לריכה טעם אחר ותולה את העיקר בטפל לו: **אלא אי.** אמר לי רב יהודה הכי אמרה: **אמר שמואל הואיל וכידו לגרשה.** דמגו דאי בעי מגרש לה ופטר לה בגיטא מיבום כי אמר נמי זה בני נאמן. ה"ג אלא אי אתמר הכי אתמר אמר שמואל הואיל וכו': **בעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן.** לפטרה מיבום: **אינו נאמן.** דאם איתא דגרשה קלא אית לה למלתא הלכך לא אמרי' מה לי לשקר דכמה לי לשקר במקום עדים דמי ומיהו כי אמר זה בני נאמן דהתם ודאי איכא למימר הואיל ובידו לגרשה דיכול לאמוד כלומר כזה הרוח שהלך כך אבד טעמו של רב יוסף: **הואיל דרב יוסף.** דאמר בעל שאמר גרשתיה. ומיהו הואיל דשמואל איתיה דהא ודאי מצי מגרש לה: **למפרע.** אם עמד לפנינו באחד באייר ואמר גרשתי את אשתי מאחד בניסן אינו נאמן להחזיקה כמו מגורשת שאם יבואו עדים אחרי כן שיאמרו אנו ראינו שזינתה בט"ו בניסן תדון בחנק כדין אשת איש דאין הבעל נאמן לעשותה מגורשת למפרע שהרי אין כאן מגו שהרי יכול עכשיו באחד באייר לעשות לה גט שתתגרש בו למפרע מקודם זנות: **לאן להבא.** אם אמר גרשתי את אשתי סתם א"נ עכשיו גרשתי דאינו מעיד עליה למפרע ולא נפקא מינה אלא לפטרה מכאן ולהבא בין ליפטר מיבום וגם להנשא לכל מי שתרצה בחיי בעלה דמה לו לשקר הא אי בעי מגרש לה בפנינו ואכתי לא אזל לה הואיל דרב יוסף לגמרי דלהבא מיהא אמרינן הואיל: **איבעיא להו אמר למפרע מהו להימוניה להבא.** כלומר הא פשיטא לן דהיכא דאמר למפרע לא מהימן לגבי זנות דמפרע דהא ליכא מגו ואם אמר עכשיו גרשתי דלא נפקא מינה אלא להבא ודאי מהימנינן ליה דהא אי בעי מצי מגרש לה ומה לו לשקר אבל הא קמבעיא לן היכא דקאמר למפרע כלומר זה ל' יום שגרשתי את אשתי מהו להימוניה לפטרה מזנות דלהבא דגבי להבא איכא למימר מגו דמה לו לשקר לפטרה להבא בטענת גרושין דלמפרע הא אי בעי מצי מגרש לה השתא: **מי פלגינן דבורא.** דבמאי דאמר גרשתי מהימנינן ליה ותפטר אשתו מכאן ולהבא ובמאי דאמר זה ל' יום דהיינו למפרע לא מהימנינן ליה דליכא מגו: **או לא פלגינן דבורא.** אלא כיון דלא מהימנינן ליה בגירושי מפרע אלן גירושי מפרע לא מהימנינן ליה בתמיה. והלכך כל היכא דאמר בעל גרשתי אתמול לא מהימנינן ליה כלל דמגו דלא מהימן לגבי מפרע לא מהימן להבא דלא פלגינן דבורא ולא משכחת לה דמהימן אלא היכא דאמר סתמא גרשתי את אשתי א"נ עכשיו גרשתי את אשתי דמהימנינן אכוליה דבוריה דכיון דלא נפקא לן אמעשה דלשעבר כלל אלא אהנהו דלהבא מה לו לשקר הרי יכול לגרשה. כן נראה בעיני: **דאמר רבא.** בעל שאמר בפני ב"ד: **פלוני בא על אשתי והאי מצטרפין להורגו.** לבועל ולא להורגה דאלו אשתו פסול הוא לעדות אלמא פלגינן האי עדות דלבועל מהימן לאשה לא מהימן: **בתרי גופי.** בועל ואשה פלגינן לגבי בועל אנו מאמינין כל העדות: **בחד גופא.** למפרע ולהבא באשה אחת:

ההוא

עין משפט נר מצוה

קכז א ב מיי' פ"ג מהל' יבום הלכה כ ועי' במ"מ ובלח"מ סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סי' קז סעיף ו:

קכח ג מיי' פי"ב מהל' גירושין הלכה ה סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קנב סעיף ח:

קכט ד מיי' פי"ב מהל' עדות הל' ב ועי' בהשגות ובכ"מ סמג לאוין ריד טוש"ע חו"מ סי' לד סעיף ט:

רבינו גרשום

יש לי בנים. במדינת הים: נאמן ומותרת אשתו להנשא: יש לי אחים אינו נאמן. לאוסרה לעלמא: התם. משום הכי איכא למימר דנאמן דלא מוחזק לן בגויה דאית ליה אח: הכא. במתני' אע"ג דאתחזק באחי ואיכא למימר משום הכי אמר זה בני דלא בעי דנפלה איתתיה קמייהו ליבום אפי' הכי נאמן: מריה דאברהם. מתמיה: תלי תניא בדלא תניא. דהא דקא תני במתני' האומר זה בני נאמן ושנויה היא תלי במימרא דהא דקאמר בעל שאמר גרשתי כו'. כלומר דלא תיהוי זקוקה ליבום מימרא בעלמא היא ולא משנה. והיכי תלי מימרא במשנה משום דרב יוסף חולה היה ושכח תלמודו באונס היה מתמיה בעצמו היאך תלה רב יהודה רבו תניא בדלא תניא. אלא ודאי לעולם לא אמר לי כי הא מלתא דלא תלה משנה במימר'. אלא הכי אתמר אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל כו' הואיל ובידו לגרשה. בפנינו דאינה זקוקה ליבם להכי אמר מתני' זה בני נאמן דאמרינן הואיל ובידו לגרשה ולפוטרה מה לו לשקר היכא דאמר זה בני טעם של משנתנו משום הואיל הוא ולאו משום מימרא כשאמר בעל גירשתי דלא ידעי דקושטא קאמר. אי לאו דאינו נאמן' הואיל ובידו לגרשה לפנינו: והואיל וטעם משנתנו דבאומר זה בני [נאמן] משום האי טעמא הואיל ובידו לגרשה. בעל נמי שאמר גרשתי דנאמן מטעם דמשנתנו הואיל ובידו לגרשה: מנפח רב ששת. מפיח בידיה: אזל ליה הואיל דרב יוסף. דאמר הואיל ובידו לגרשה אינה עיקר השתא דרב יצחק ב"ר שמואל קתני דאינו נאמן: לא קשיא כאן למפרע כאן להבא. הכי פירושא אם זינתה אשתו ובתר הכי קאמר גירשתיה קודם שזינתה כדי לפוטרה ממיתה אין נאמן דאיכא למימר מחפה הוא עליה. אבל אם קודם שזינתה אמר גרשתי את אשתי נאמן. אבל הא מיבעיא לן דזינתה למפרע ואחר כך אמר גירשתי וחזרה וזינתה אחר כך מהו להימוניה להבא. לזנות קמא אינו נאמן דאיכא למימר כדי לחפות עליה קאמר אבל מי מהימנינן ליה דאמרינן דבזנות שני כבר היתה פנויה הואיל ואמר קודם לכן גירשתי. ה) אבל בזנות ראשון דשוב אמר גירשתי אינו נאמן. או לא פלגינן דבורא הואיל ואין נאמן מזנות ראשון דלחפות קאמר כך אינו נאמן לפוטרה משני: הוא. הבעל עצמו: ואחר. עד עמו: מצטרפין להורגו. לאותו נואף דהבעל רחוק הוא לגבי נואף ונאמן להעיד עליו עם עד שני: ואין מצטרפין להורגה. לאשתו דקרוב לאשתו אלמא פלגינן דבורא לגבי נואף נאמן ולגבי אשתו אינו נאמן: ומשני נואף ואשתו

ה) נראה דל"ל ודוקא על זנות לאשון דשוב אמר וכו'

מסורת הש"ס

ה) קדושין סד., ב) כתובות ב. שבת כב. [עירובין עה:]. ג) [לקמן קלה. ע"ש], ד) [סנהדרין מג.], ה) [גיטין סד.], ו) סנהדרין י., ז) ס"ל לאוקמה,

---

גליון הש"ס

רשב"ם ד"ה הבא כו' בלא עדים. תמוה לי הא בנדרשי דידענן בודאי דהיתה מוחזקת בא"ל ואפ"ה נאמן במגו דכידו לגרשה. וקלת יש לתלק דבגרשתי בכל רגע ורגע בידו לסלק החזקה דא"ל ע"י גירושין אבל יש לי בנים דהוא עיון אחר שאין בידו אף דבידו לסלק החזקה ע"י גירושין מ"מ בשה שמסלק ע"י יש לי בנים אינו נאמן. ודוחק דמ"מ איך יצאינן ממתני' דגרשתי נאמן הא שני ומני דמתני' רק בלא אתחזקא לאיסורא בעדים וע"ע:

הגהות הב"ח

(א) גמ' סבי אתמר אמר שמואל כל"ל ומיבות אמר רב יהודה בממתק: (ב) רשב"ם ד"ה ומשני התם וכו' לאו כל כמיניה דאסהי דבוריה לאחזוקה. נ"ב פי' דבוריה דהאיך שאמר יש לי בנים: (ג) תוס' ד"ה ליורשו וכו' גוסס לא היה נאמן:

מוסף רש"י

יש לי בנים. ואין אשתו זקוקה ליבם (קדושין סד.). יש לי אחים. זקוקה ליבם, והיא שיתה עד הנה בחזקת שאינה זקוקה (שם). מריה דאברהם. לשון תמיה הוא (שבת כב.) תמה על דברי רבו ואמר מריה לאברהם מה זה היה לבועל לומר כן, ועוד שהלה רב יוסף ושכח תלמודו ותוהה על דבריו הרלאשונים (כתובות ב.). מנפח רב ששת בידיה. כלומר רוח הוא זה שאתמר (סנהדרין מג.). בעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן. דמה לו לשקר הרי בידו לגרשה (גיטין סד.). להורגו ולא להורגה. לפי שקרוב הוא אצלה, ואע"ג דמהימנינן ליה בהאי מלה, דהשתא דזינתה וזינתה לא פלגינן ואינו נאמן להבא הואיל ואינו נאמן למפרע

מוסף תוספות

א. [ד]היינו גזירת הכתוב דכתיב יכיר דכיון שהדבר ידוע שהוא בנו נאמן לומר כי זה הבכור. רבינו יונה, ועיין רשב"ם. ב. [ו]אפי' לישראל נמי לא הוה לן למישרי לפי מה שאנו סבורין דמיגו לחצי טענה לא אמרינן. רמב"ן. ג. דהא לא איכפת ליה לבעל אם אינה נשאת לכהן והיה לו לגרשה כדי שלא תזקק ליבם ותנשא לישראל, וכשבאין לפנינו על כרחינו אנו מאמינין אותן שאינה זקוקה ליבם זה וכיון שהותרה הותרה שאם אינה זקוקה ליבם מפני טענה זו שטען מותרת אף לכהן. שם. ד. דבעל כאשתו לענין עדות. תוס' סנהדרין י. ה. מיגו דמהימן להורגו מהימן להורגה. שם.

רבינו גרשום (המשך)

תרי גופי נינהו. ומשום הכי פלגינן דבורא אבל בחד מלתא כי האי מלתא דלעיל דזינתה וזינתה לא פלגינן ואינו נאמן להבא הואיל ואינו נאמן למפרע לא מהימנינן ליה לגבי אשתו, והיינו פלגינן דיבורא, דהא חד דיבורא הוא דאי בעי מצי מגרש לה ולגבי הא מהימן ולא מהימן לגבי הא מהימן (סנהדרין י.).